

Profesor Ing. Karel Novotný, CSc.

K projektům obranného výzkumu

V soudobých podmínkách je jedním z rozhodujících hledisek dosažení vysoké bojeschopnosti při vynaložení minimálních nákladů. Vzhledem ke stavu naší ekonomiky platí tento požadavek tím více pro naši republiku a také armádu. Jedním z prvořadých a rozhodujících úkolů naší armády je vypracovat životaschopnou a efektivní teorii obrany státu, zvládnout ji velitelským sborem i vojsky a být schopni ji uplatnit při napadení protivníkem. O jejím vypracování, respektive zadávání vědeckých úkolů v této oblasti a uplatnění vědeckého umění v praxi se můžeme dočíst v následujícím příspěvku.

* * *

Téměř deset let je vynakládáno značné úsilí i finanční prostředky na vypracování teorie bojové činnosti, která bude reflektovat nejen možnosti soudobé, ale také perspektivní zejména bojové techniky, prostředků ničení, vysoké mobility vojsk a dalších zřetelů hodných činitelů. I když jsou tyto skutečnosti známy, zatím dosažené výsledky tomu neodpovídají. Praktickým příkladem mohou být předpisy, případně učebnice, zabývající se obranou a vydané MO nebo Generálním štábem AČR:

➤ V červenci 1992 byl na konferenci pořádané GŠ projednán návrh nového operačního předpisu. Konferenci řídil NGŠ a zúčastnili se jí hlavní funkcionáři GŠ, Vojenských velitelství Západ, Střed a Východ, Velitelství letectva a PVO, Velitelství logistiky a přizvaní zástupci škol. V závěru konference byl **návrh předpisu přijat s některými menšími připomínkami**. Podstatou závěru bylo, že obrana je jedna. Musí být odolná, pružná a aktivní. Operačním i taktickým stupňům se stanoví *prostor obrany*, který bude bráněn převážně *ohniskovým způsobem*. Návrh předpisu byl vydán na podzim 1992 k odzkoušení v praxi.

➤ V roce 1996 byl vydán nový operační předpis Všeob-P-6. Jeho podstatou byl návrat k pásmům a postavením a obraně poziční a manévrové. V současné době je, ne-li neplatný, pak alespoň za překonaný.

➤ Polní řád PS AČR Všeob-Ř-1 z roku 1997 vedle obranných pásem a postavení hovoří rovněž o prostoru obrany a k oběma hlavním druhům obrany uvádí ještě další druhy speciálních obran v horách, sídlištích, zimě, noci atd.

➤ Na konci roku 1998 vydalo MO „Učebnici kombinované obrany“ opět s pásmy a postaveními a jejími druhy poziční a manévrovou.

Nakolik je tento způsob přínosem pro soudobý rozvoj teorie ozbrojeného zápasu může snadno posoudit každý, kdo se problematikou vedení bojů a operací zabýval. Stačí si jen uvědomit, jaký vliv na ozbrojený zápas mají možnosti soudobých prostředků ničení a jejich munice.

Nejen tento, ale také další případy připomínají ony dva brouky z dramatu Karla Čapka „Ze života hmyzu“. Jejich sisyfovské úsilí dostat „svou kuličku“ přes malou terénní vyvýšeninu končí vždy neúspěchem. Přesto se o to neustále pokouší znovu.

Začínat po změně jména řešitele či řešitelské organizace vždy znova a znova v podstatě ze stejného místa do vědecké práce nepatří. Znamená to totiž přinejmenším přešlapování na místě. Ve své podstatě to vede k tomu, že teorie zákonitě zaostává za potřebami praxe. Je v rozporu s vědeckotechnickými poznatky promítnutými do výzbroje, výstroje a ostatních prostředků, kterými jsou soudobé armády vybaveny.

Neodpovídá ani tomu, že každý velitel i příslušník štábu jako tvůrčí osobnost, působí v jiných podmínkách a situacích a v závislosti na nich se musí samostatně rozhodovat, jak nejlépe dosáhnout stanoveného cíle. Nese za to také plnou odpovědnost. Je to rovněž projev jeho schopnosti uplatnit vojenské umění v praxi. U zmíněného příkladu o obraně to znamená umění dosáhnout stanoveného cíle vhodným **skloubením odolnosti, pružnosti a aktivity podle konkrétní situace.**

Z tohoto závěru vyplývá, že teorie i když ze stávající praxe vychází, musí ji také předcházet, stanovovat cíle. V případě, že tomu bude obráceně, budou se nerespektované nebo neuplatňované poznatky, zákonitosti či zákony prosazovat za cenu ztrát na zdraví, životech i ekonomice.

O významu vědy Leonardo da Vinci (1452 – 1519), jedna z největších osobností tohoto tisíciletí, řekl: „*Ti, kteří pracují bez vědění, jsou jako námořníci stoupající na loď bez kotvy a bez kompasu, kteří nikdy nevědí s jistotou, kam plují.*“

Vědecká práce, jak z uvedeného vyplývá, je zákonitou potřebou v každém oboru lidské činnosti a tím také v armádě, v níž se řada vědeckotechnických poznatků uplatňuje a využívá. Proti ostatním vědním oborům však ve vojenství chybí v potřebné kvalitě to, co lze nazvat hnacím motorem. Za něj považují pokusy a model. I když obojí se využívá také v armádě, závěry z jejich vyhodnocení nemají takovou vypovídací schopnost, jako je tomu v jiných oblastech činnosti, kde je navíc lze mnohonásobně opakovat. Za pokus v armádě lze považovat v určité formě cvičení, kterých z finančních důvodů nemůže být pro získání objektivních poznatků dost. I tak přes vysoké náklady umožňují prověřit jen některé dílčí otázky či problémy a přitom v podmínkách nebojových, kdy chybí to nejpodstatnější. Tím je protivníkem cílené a organizované bránění v dosahování cílů a plnění úkolů. A pokud jde o model, je tomu podobně. V žádném případě nelze plnohodnotně nahradit nenadálou změnu, tvůrčí působení protivníka a zejména těžkosti, strádání a dopady bojové činnosti na psychiku a fyzický stav vojsk a jejich velitelů.

O to je bádání ve vojenské oblasti složitější, náročnější a méně průkazné přes snahy maximálně do teorie promítnuté závěry objektivizovat. Přispívá k tomu vysoká **interdisciplinarita vojenské vědy.**

Navíc k tomu přistupuje skutečnost, že na dosahování cílů a plnění z nich vyplývajících úkolů se bezprostředně podílí řada druhů vojsk úzce na sobě závislých, těsně spolupracujících. Jakákoliv nepřesnost v provedení stanovené činnosti některými z nich, její časový či prostorový posun mohou mít až katastrofální následky pro danou úroveň a tím i pro celkový efekt plnění úkolu nadřazeného.

Rozhodujícím proto je **chápat a provádět každou bojovou činnost, jejich teorii i praxi, jako monolitní celek – vševojskový systém.** Přitom je třeba mít na paměti, že se

nejedná jen o vytvoření teoretických podkladů a získání praktických návyků pro současné, ale především nebo dokonce výhradně pro budoucí, perspektivní podmínky.

Podstatou přitom je zejména **pochopení vzájemných vztahů a vazeb mezi faktory ozbrojeného zápasu**. Těmi jsou v první řadě vědeckotechnickému poznání vybavením odpovídající druhy vojsk a jejich organizační celky, podílející se na dosahování společného cíle podle jednoho záměru formulovaného vševojskovým velitelem. Podstatou tohoto pro úspěch základního požadavku jsou význam, úloha a odpovědnost jediného velitele jako jednotčícího činitele, organizátora a koordinátora efektivního plnění společného úkolu. Toho lze dosáhnout jen tehdy, bude-li činnost každé odbornosti respektovat vševojskový záměr, z něho jí stanovené cíle a úkoly a k jejich splnění zaměřit rozpracování – podporu po své odbornosti.

V duchu těchto závěrů je třeba vytvořit také teoretické předpoklady. To v praxi znamená, že **vědecká práce bude tehdy použitelná a efektivní, bude-li vycházet z jednoho – vševojskového – strategického cíle a záměru obrany republiky a její koncepce**. To zatím chybí. Bojové činnosti různých úrovní, jejich vševojskové záměry a z něho vyplývající požadavky budou po odbornostech také rozpracovány. Řešit vědecké úkoly po odbornostech bez jejich bezprostředního vztahu k vševojskovému vědeckému úkolu nemusí vůbec odpovídat jeho potřebě. Oslabuje vševojskové řešení – dělá je neúplným. Odbornost se pak může stát sama o sobě pouhým „hraním si na vlastním písku“ bez možnosti uplatnění.

Podle svého zaměření a obsahu mohou vědecké úkoly směřovat do oblasti základního či aplikovaného výzkumu. Vedle základního a aplikovaného výzkumu v oblasti vojenské je třeba si podle potřeb a požadavků vojenského výzkumu a objektivizace jeho závěrů **zajistit odpovídající aplikovaný výzkum také nevojenských vědních oborů**, zejména přírodních, technických a dalších. Nebude-li všechno směřovat k zabezpečení podkladů a závěrů vojenského výzkumu, je předpoklad, že vývoj teorie vedení ozbrojeného zápasu nebude probíhat k společnému cíli, kterým je obranyschopnost státu. Přitom stejně jako v ostatních oblastech lidské činnosti platí, že míru kvality určuje nejslabší článek.

V současných podmínkách, kdy vstupujeme do NATO, je třeba při rozpracování teorie brát v úvahu zásadní – **společné normy – standardy NATO, způsob jeho podpory** v případě našeho napadení a dále naše povinnosti a úkoly v rámci organizace.

Řešit úkoly, které jsou podmínkou úspěšnosti dodavatelů v konkurzním řízení na určitou akvizici, nepovažuji za správné. V tomto případě podle mého názoru musí být v zadání stanoveny cíle, požadavky a parametry příslušné akvizice. Jejich řešení je věcí o získání dodávky se ucházející organizace.

I když cesta pro vypracování teorie obrany republiky není snadná a nemusí být jediná, domnívám se, že by tomu mohl napomoci následující postup:

- ◆ Témata pro vědecké úkoly zajištění bezpečnosti státu a plnění úkolů v rámci NATO by měly **vypisovat a stanovovat zásadně složky, které jsou za bezpečnost státu a její jednotlivé části odpovědné a jejich realizátory**. Jsou to především BRS (Bezpečnostní rada státu), vláda, MO, GŠ.
- ◆ Zájemcům o jejich řešení by měly být **poskytnuty všechny potřebné vstupy**, včetně vzájemných mezinárodních závazků.

- ◆ Spoluzodpovědným konzultantem a příjemcem úkolu musí být ten, kdo ze své **funkce, potřeby a odpovědnosti téma stanovil a je schopen jej formou konkrétního řídicího aktu vydat a zabezpečit jeho realizaci.**
- ◆ Řešitel spolu s adresátem – příjemcem stanoví cíle řešení, záměr jeho dosažení, etapy a v nich řešené úkoly, termíny zpracování, případně výstupy. Současně se společně dohodnou na dílčích oponentních řízeních k důležitým uzlovým bodům řešení. Na oponentních řízeních se rozhodne z hlediska potřeby zadavatele, zda a jak – kterým z možných rozpracovaných směrů v řešení pokračovat dál nebo řešení z určitých důvodů ukončit.
- ◆ Vlastnímu řešení musí předcházet **komplexní provedení rešerší materiálů**, které se danou problematikou zabývají a jejich **důkladná analýza**. Z ní musí vyplynout závěry:
 - co lze převzít a co využít,
 - které problémy je třeba řešit,
 - cíle pro řešení,
 - záměr řešení,
 - postupy řešení.

Jak je zřejmé, **závěry z analýzy jsou v podstatě jednoznačným nasměrováním řešení vědeckého úkolu.** Vlastní řešení je v podstatě jen zdůvodněným rozpracováním závěrů z analýzy.

Podle mých zkušeností **fáze sběru vstupních materiálů a jejich analýza vyžadují až dvě třetiny doby určené na řešení.** Myslím, že jejich určující vliv na kvalitu řešení zůstává v řadě případů nedoceněn. Z momentální potřeby pramenící snaha mít co nejdříve hmatatelné výsledky vede často k řešením více nebo méně intuitivním, a proto ne dostatečně podloženým – objektivním. Ve svém důsledku se takové řešení projeví dříve či později jako, mírně řečeno, potřebám skutečné praxe v různé míře či zcela neodpovídající. A protože aplikace takových závěrů jsou často spojeny s finančními náklady, má to dopady také na ekonomiku.

Kromě toho v případě návaznosti řešení jiných úkolů na ne zcela objektivní závěry určitého, jim předcházejícího úkolu se na principu třesku odpovídajícím způsobem snižuje hodnota, kvalita a také objektivita následných řešení. A výsledek? Větší či menší podobnost sisýfovskému úsilí Čapkových brouků.

Vědecké úkoly, které nevycházejí z předpokládaných trendů zejména vědeckotechnického vývoje a jeho uplatnění v armádách, mají za následek přípravu na válku odpovídající dané době, ne-li dokonce minulosti. Přitom je všeobecně známo, že žádná válka není taková jako ta předchozí.

Podobné důsledky má rovněž malá vzájemná informovanost řešitelů o jednotlivých vědeckých úkolech. Některé části analýz i řešení se proto opakují či liší jen nepatrně. To má za následek ztráty řešitelských kapacit, prodlužování řešení a finanční ztráty. Z toho vyplývá **požadavek na zvýšení komplexní informovanosti řešitelů o všech řešených vědeckých úkolech.**

Ke komplexní vzájemné informovanosti se jeví účelné vydávat periodikum, zabývající se řešením vědeckých úkolů nejméně formou anotačního záznamu a průběžně tak

informovat jednotlivé řešitele o dosahovaných až konečných výsledcích navzájem souvisejících vědeckých úkolů.

* * *

Podle mého názoru je třeba řešitele na řešení vědeckých úkolů také osobně hmotně zainteresovat. Ve vyřešených vědeckých úkolech jde totiž o důležité a dnes všeobecně také dobře placené více či méně původní informace, které šetří nejen ekonomiku, ale v obranném výzkumu také zdraví, životy osob a hodnoty všeho druhu v případě ozbrojeného konfliktu.

V tomto duchu se vyvíjí vztah k řešení vědeckých úkolů v Polské armádě. Se zadáváním vědeckých úkolů dostávají vedoucí řešitelé současně finanční příslib na odměny za řešení vědeckých úkolů. Podle podílu na řešení a jeho kvalitě rozdělují vedoucí řešitelé po oponentním řízení obdrženou finanční částku mezi všechny spoluřešitele. Honorována je práce nad pedagogické úvazky, které u nich jsou u profesorů 120, u docentů 210, u odborných asistentů a asistentů 360 hodin za rok. Vědecké úkoly jim zadávají Komitét Akademie věd, ministerstvo obrany a GŠ a na Akademii obrony narodovej – AON – vedení školy a jejich fakult. Obdržené částky na řešení úkolů odpovídají instituci, která úkol zadává. Výše odpovídá pořadí zde uvedených zadavatelů. **Hmotnou zainteresovaností, která je prakticky všude, se zvyšuje tak zájem o řešení vědeckých úkolů i jeho kvalita.**

Domnívám se, že obdobný způsob by měl platit také u nás tím spíše, že jsou placeny oponentské posudky při zadání, tak po ukončení vědeckého úkolu.

Členství v Parlamentním shromáždění NATO bude mít i vliv i na práci poslanců a jejich sekretariátů. Národní myšlení se pomalu promění v myšlení mezinárodní. Lidé začnou svůj stát vnímat jinak – budou si více vážit jeho síly a více si uvědomovat jeho slabosti. Ti, kdo pracovali v NATO, budou později přenášet mezinárodní myšlení do své práce v mateřské zemi, tak se bude stát zvolna integrovat do mezinárodního společenství.

*Chris Connelly, zvláštní poradce
pro otázky střední a východní Evropy, Velitelství NATO
Česká republika v NATO (sborník)
Česká atlantická komise, Praha 1999*